8 చీమలు పెట్టిన పుట్టలు

మెల్లగా సాగిపోతున్న రెండెద్దుల బండిలో బిడ్డల నిద్దర్నీ చెరొకవైపున పడుకోబెట్టుకుని, గత జీవితాన్నిగురించి ఆలోచిస్తూ కూర్చుంది కల్యాణి.

ఎక్కడో దూరంగా కనిపిస్తున్న పడమటి కొండచాటున అస్తమించిన లోక బాంధవుడి కెంపురంగులు కొన్ని యింకా ఆకాశాన అలముకుని వుండబట్టి సరిపోయిందికానీ లేకుంటే ఆ పాటికి లోకం కారుచీకటిలో మునిగిపోయి వుండేది.

వెంకట్రామయ్య తన చావుని గురించి కలగన్న వాడిలా చనిపోవడానికి నాలుగైదు నెలలు ముందుగా తొందరపడి కుమార్తెకి పెళ్ళి చేసేశాడు. లేకుంటే కల్యాణి బ్రతుకు ఎలా పరిణమించి వుండేదని ఊహించడం కష్టం. ఎవరెరుగుదురు, ఈ జీవితగాధ ఈ విధంగా కాకుండా మరొక విధంగా పరిణమించి వుంటే ఏమై వుండేదన్న విచిత్ర ప్రశ్నకి సమాధానం?

కల్యాణి పెళ్ళి ఆమె అనుకున్నంతకంటే వైభవంగానే జరిగింది కానీ అందుకు కారణం వెంకట్రామయ్య ప్రయోజకత్వమని మాత్రం చెప్పడానికి వీల్లేదు. ఆయన సంపాదించిన ఆస్తికంటే చేసిన అప్పులు ఎక్కువ. ఊరూరా గాజు బుడ్డీలతో నిండిన బీరువాలతో డాక్టర్లు వెలిసిన తర్వాత వెంకట్రామయ్యకు తాత ముత్తాలనుంచీ సంక్రమించిన వైద్య వృత్తి ఉదర పోషణకు వెరవు చూపించలేకపోయింది. అందుచేత అతని సాంసారిక జీవితమంతా లోటు బడ్జెట్టుని పూర్తిచేయడ మెలాగా అన్న నిరంతర సమస్యని ఎదుర్కోవడంతోనే సరిపోయింది. కానీ చనిపోకముందు అతడొకటి రెండు అద్భుతమైన పనులుచేసి మరీ చనిపోయాడు. తన తరువాత అటు తన కుమారుడు నాగరాజుకి గాని, యిటు తన కుమార్తె కల్యా

ణికిగాని జీవితం సమస్యలా కాకుండా, వడ్డించిన వి స్తరిలా ఆనందప్రదంకావా లని ఆ వృద్ధుడు తన చివరి రోజుల్లో చాలా తాపత్రయపడ్డాడు. అతడి కోరిక నెరవేరడానికి పరిస్థితులు అనుకూలించాయి.

తను శాశ్వతంగా కళ్ళుమూసుకోడానికి కిక ఆరునెలల ముందు ఒకా నొక కేసులో సాక్ష్యం చెప్పవలసి వచ్చి వెంకట్రామయ్య కోర్టుకి హాజ రయ్యాడు. ఆ రోజు అమావాస్య. మధ్యాహ్నం రెండుగంటలవరకూ కోర్టు పనితోనే సరిపోయింది. ఆ తరువాత తర్పణ వదలుకోడానికి ఆయన ఆదరా బాదరా బస్తీకి ప్రక్కన్నే ప్రవహిస్తున్న ఏటివైపు వెళ్తూ, మార్గమధ్యంలో ఒక చింత చెట్టుక్రింద పచ్చికపైన పడుకుని అటూ ఇటూ దొర్లుతూ ఆప సోపాలు పడుతున్న ముసలాడి నొకణ్ణి చూచాడు. ఆ వృద్ధుడి దురవస్థ కళ్ళ బడేసరికి వెంకట్రామయ్య అమావాస్యనీ, తర్పణాన్నీ మరచిపోయి పచ్చిక పైన తన పైపంచ పరచి కాసుగ కొమ్మలతో తలగడ అమరించి రోగిని పంచపైన పడుకోబెడుతూ "ఏమైందండీ! ఎందు కిలా బాధపడుతున్నారు?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఎందుకైతే నీకేంలేవయ్యా! నువ్వేం ఆర్చేవా, తీర్చేవా" అంటూ ఆ వృద్ధుడు ముఖం మరోవైపుకు త్రిప్పుకున్నాడు.

"ఆర్చాగలను. తీర్చాగలను. మీ కెందు కా సందేహం! జబ్బేమిటో చెప్పండి, ఆ తరువాత చూద్దురుగాని" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

రోగి యించుక విస్మయంతో వెంకట్రామయ్యని చూస్తూ "నువ్వేం వైద్యుడివా?" అన్నాడు.

"అవును. నేను నాటు వైద్యుణ్ణి; బ్రతుకు గడవడమే దుర్లభమై పోయిన నాటు వైద్యుణ్ణి నేను."

రోగి తనని పట్టి పీడిస్తున్న వ్యాధిని గురించి చెప్పాడు: "నాలుగేళ్ళ యింది ఈ కడుపునొప్పి కనబడి! ఇదేం మాయదారి జబ్బో ఆ దేవుడికే ఎరుక! ఎన్నో మందులు తిన్నాను; నయం కాలేదు. నాలుగుసార్లు ఆప రేషన్ జరిగింది: గుణం కనిపించలేదు. నిన్నటి మానానికి ఉదయం నుంచీ సాయంత్రంవరకు నరకయాతన పడ్డానంటే నమ్ము. తెల్లవారి బస్సులో

యిక్కడికొచ్చాను. పెద్ద డాక్టరుగారు చూచి మళ్ళీ ఆపరేషన్ జరగా లన్నాడు. ఈసారి ఆపరేషన్ మాట వినేసరికి నా ఒళ్లు కంపించిపోయింది. ఈ బాధతో చచ్చిపోయినా సరే ఆపరేషన్ మాత్రం వద్దని మనసులో స్థిర పరచుకున్నాను. ఏదో వాళ్ళిచ్చిన మందు గుక్కెడు త్రాగి స్నానం చేస్తే ఏమైనా నొప్పి తగ్గుతుందేమోనని యిలా వచ్చాను. ఇక్కడికి వచ్చేసరికి నొప్పి మరింత తీవ్రమయింది. పన్నెండు గంటలనుంచీ యిక్కడే పడి వున్నాను.''

వెంకట్రామయ్య తన జీవితకాలంలో రోగులకోసం తయారుచేసిన మందులు చాలా తక్కువ. ఆయన దగ్గర రెండు మూడు సీసాల నిండుకు ఏవో చూర్ణాలు కొన్ని, నాలుగైదు కట్టుమాత్రలు, ఒకటి రెండు లేహ్యాలు యింతమాత్ర ముండేవి. లెక్కా పక్కా లేని అసంఖ్యాకమైన రోగాలన్నింటికీ ఆయన ఈ మందుల్నే వాడేవాడు. అవి నయమైతే నయమయ్యేవి. లేకపోతే లేదు. తను రాజ వైద్యుడని గాని, ఇంగ్లీషు వైద్యాలు తన వైద్యంముందు బలాదూరనిగానీ వెంకట్రామయ్య ఎప్పుడూ సవాలుకు పోలేదు. అతనిది సహజంగా నమ్ర స్వభావం.

వెంకట్రామయ్య భుజంపైనుంచీ మందుల సంచిని చేతికి తీసుకుని చుట్టుప్రక్కలా కలయజూచి ఏదో ఆకు పెరికి తెచ్చి ఒక చూర్ణాన్ని అందులో వేసి ఒక రాయిపైన దంచి, "బాబూ! వైద్యో నారాయణోహరిః అను కుంటూ ఈ మందు కాస్త మ్రింగివేయండి. ఆ తరువాత మీ అదృష్టం, నా అదృష్టం'' అన్నాడు.

విచిత్రం జరిగింది! మందు గొంతుక వెంట దిగజారిన పది నిమిషాల్లోనే రోగికి గుణం కనిపించింది. అతడు లేచి కూచుని వెంకట్రామయ్య వైపు తెల్లబోయి చూచాడు.

"ఏమండీ! కొంచెమైనా తగ్గిందా?'' అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"నిదానించు, చెబుతాను'' అంటూ రోగి లేచి చెట్టు మొదలు కాను కుని కూర్చున్నాడు.

మెల్లమెల్లగా పది, యిరవై, ముప్పై నిమిషాలు గడచిపోయాయి. రోగి ముఖంలో బాధా చిహ్నాలు క్రమక్రమంగా మాయమైపోయాయి.

మనసు కృతజ్ఞతతో నిండిపోయిందేమో మరి. అతడు వెంకట్రామయ్యని దగ్గరికి పిలిచి తనప్రక్క కూర్చోపెట్టుకున్నాడు. జేబులోనుంచీ రెండు పది రూపాయల నోట్లు తీసి అతడి చేతిలో పెట్టబోయాడు.

వెంకట్రామయ్య చేతిని వెనక్కి తీసుకుంటూ "అబ్బే! నా మందు కంత విలువెక్కడిదండీ? రెండో మూడో యిప్పించండి. అదే నాకు దండి! లేనిపోని దురాశలకు పోతే వైద్యం ఫలించదు బాబూ!" అన్నాడు.

డబ్బు జేబులో వేసుకుని రోగిష్ఠి వృద్ధుడు చేతులు జోడించి "అయ్యా వైద్యుడూ! మనిషంటే నువ్వయ్యా మనిషివి" అన్నాడు.

"అబ్బే, అదేం కాదండీ! నాకూ ఆశ వుంది. కానీ మితిమీరకుండా జాగ్రత్త పడుతుంటాను" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఇదిగో, ఇలా చూడు, ఇదే యింకెవరైనా ఈ జబ్బు నింత త్వరగా నయం చేసివుంటే యాభై, అరవై యిచ్చేదాకా వదలి వుండేవారు కారు. ఓయ్! లోకమంటే ఏమిటో తెలియని బైరాగీ! ఈ ఋజువర్తనవల్ల అన్నం దొరుకుతుందనుకోవడం/ శుద్ధ భ్రమ! యాచించడానికి వెళ్ళినప్పుడు కూడా దాత పెంపుసొంపులకు తగినంత దానాన్ని అడగాలన్నారే! నేను వ్రేలి వ్రేలికీ వేసుకున్న ఉంగరాల్ని చూచి, చేతుల్లో మెడలో తగిలించుకున్న బంగారం కంటెల్ని చూచి నువ్వు నేనిచ్చిన యిరవై రూపాయల్ని మారు మాట్లాడకుండా తీసి జేబులో వేసుకోగూడదూ!పోనీలే, నీకు ప్రాప్తిలేదు."

"మీరు కలిగినవాళ్ళు కాబట్టి మీదగ్గర ఎంత గుంజుకున్నా ఫరవా లేదని నే ననుకోలేను బాబూ! నా కష్టానికి ప్రతిఫలం నాకు ముట్టితే చాలు" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

"ఈమాట మొదటిసారిగా నీ నోట వింటున్నాను. షావుకారు రంగధామయ్యని గురించి నువ్వు విన్నావుకదూ! అతడికి బిడ్డలు లేరనీ, వడ్డీ వ్యాపారంలో అతడు అతడి తాత ముత్తాతలు గడించిన లక్షలకు ఉత్తరాధికారి లేడనీ, ఆ ఆస్తిని వీలైనంతవరకూ కాజేయడానికి అతడి మిత్రులు, బంధువులు ఎందరో ప్రయత్నిస్తున్నారనీ.ఈ విషయాలన్నీ ఈ ప్రాంతంలో

ఎవరికి తెలియనివి! ఆ రంగధామయ్యని నేనే! ఏమయ్యా వైద్యుడా! ఇప్పుడైనా తీసుకుంటావా ఈ యిరవై రూపాయలు?" అంటూ రంగధామయ్య మళ్ళీ డబ్బు పైకి తీశాడు.

"ఇప్పుడేం తొందర! ఉండనివ్వండి బాబూ! జబ్బు పూర్తిగా నయమైంతర్వాత తీసుకుంటాను" అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

ఆరోజు సాయంత్రం బస్సులో వెంకట్రామయ్య రంగధామయ్యని వెంటబెట్టుకుని స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు.

కల్యాణి వడ్డించగా ఇద్దరు వృద్ధులూ భోజనం చేశారు. నాగరాజు ఆరుబయట మంచాలు వేశాడు. వెన్నెల పాలారకాస్తోంది. రంగధామయ్య తాంబూలం నములుతూ వున్నట్టుండి తలపైకెత్తి "వెంకట్రామయ్యా! ఇలా నా మంచంపైకి వచ్చి కూచుంటావూ" అన్నాడు.

"ఏం బాబూ! మళ్ళీ కడుపునొప్పి ఏమైనా...." అంటూ వెంకట్రామయ్య దగ్గిరికి వచ్చాడు.

"కాదులే, ఇది వేరే సంగతి. ఎందుకడుగుతున్నానో తరువాత చెబుతాగానీ, మొదట నా ప్రశ్నకి సమాధానం చెప్పు. మీరు ములకనాటి వారేకదూ!"

"అవునండీ!'

"గోత్రం, సూత్రం చెబుతావూ!"

వెంకట్రామయ్య చెప్పాడు.

"అంతా సరిపోయింది. చూడు వెంకట్రామయ్యా, నీకేం ఆక్షేపణ లేకపోతే నేను మీ నాగరాజుని దత్తు తీసుకుంటాను."

"ఏమిటి బాబూ! ఏమన్నారు?" వెంకట్రామయ్య నోరు తెరిచింది తెరిచినట్టే వుండిపోయింది.

"ఎందుకో చెప్పలేను వెంకట్రామయ్యా! నీతో నాకు పరిచయం కలిగి ఒక్కరోజయినా కాలేదు. మీ యింట్లో అడుగుపెట్టి ఒక్క ఝామైనా కాలేదు, కానీ మీ కుటుంబంపట్ల నాకేదో మాటల్తో చెప్పరానంత ఆత్మీయత ఏర్పడిపోయింది, మీ అమ్మాయి నన్ను బాబయ్యా అని పిలుస్తోంటే నా మనసు ఏ ఆనందలోకాల్లోనో తేలిపోయినట్టుంది. శుభస్యశీఘ్రం అన్నారు.

ఆమె కొత్త సంబంధాన్ని చూడు. ఇటు పెళ్ళి—అటు దత్తస్వీకరణ రెండూ ఒకేసారి జరిగిపోవాలి'' అన్నాడు రంగధామయ్య.

వెంకట్రామయ్య కుమార్తెకి సంబంధంకోసం ఊళ్ళన్నీ గాలించాడు. మంచి వరుడు గనుక కుదిరినట్టయితే తను స్వయంగా రెండు మూడువేల రూపాయల కట్నం యిచ్చి, లక్షణంగా కళ్యాణి పెళ్ళి జరిపించగలనని రంగధామయ్య చెప్పినప్పటికీ, అతని డబ్బును తన కుమార్తె పెళ్ళి కట్నంకోసం వాడుకోవడం వెంకట్రామయ్యకు మనస్కరించలేదు. ఆది నుంచీ ఆయన్ను అంటిపెట్టుకుని వుండిన అమాయకత్వం వరనిర్ణయంలో సైతం విడిచిపెట్టలేదు. టీచర్సు ట్రెయినింగు స్కూల్లో ఉపాధ్యాయుడుగా తయారౌతున్న ఒక సన్నటి, ఎర్రటి మామూలురకం అబ్బాయిలో తన అల్లుడికి కావలసిన లక్షణాలన్నీ వెంకట్రామయ్యకు కనిపించాయి.

ఒక శుభముహూర్తాన తిరుచానూరు మంగతాయారుపాదసన్నిధిలో ముద్దుల పెళ్ళికూతురు కల్యాణికి, తారాజువ్వలా ఎప్పుడో ఒకనాటికి ఆకాశానికి ఎగరలేకపోతానా అన్నట్టు బిక్కుబిక్కుమని శ్రీమంతులైన బంధువుల్ని చూస్తూ కూర్చున్న రాధాపతికీ పెళ్ళి జరిగిపోయింది.

అంతకు ముందురోజే నాగరాజు షావుకారు రంగధామయ్యగారి దత్తపుత్రుడై, హఠాత్తుగా తనపై ప్రసరించిన శ్రీదేవి అనురాగ వీక్షణాల పన్నీటిజల్లు ఈ చెంపకు ఆ చెంపకు కొట్టడంవల్లనేమో ఉక్కిరి బిక్కిరై తబ్బిబ్బుపడిపోసాగేడు.

2

"ఇంకా ఎంతదూరముం దబ్బీ ఊరు?''

నాగుల్ని అడిగింది కల్యాణి.

"ఎంతో ఎక్కడిదమ్మా! ఇదిగో ఈ గుట్టవుంది చూచారూ, దీన్ని దాటుకోగానే నిమ్మల చెరువు. చెరువు మరవ దాటుకుంటే చింతతోపు. తోపు దాటుకుంటే ఊరు!'' అన్నాడు నాగులు.

డొంకదారిలో బండి పడుతూ లేస్తూ పోతున్నది. తెట్టెలు గట్టుకుని

లోకాన్ని ముట్టడించిన కారుచీకట్లు వున్నట్టుండి మాయమైపోసాగేయి. తూరుపుకొండ శిఖరంపైన ఆకాశం క్రమక్రమంగా ఎరుపెక్కసాగింది. చల్లగా చంద్రుడు పైకి వచ్చి ప్రకృతికి గిలిగింతలు పెట్టాడు.

వెన్నెల సర్వసామాన్యంగా ప్రాణులన్నింటికీ ఆనందదాయిని. అది విషాదభరితమైన కల్యాణిహృదిలో కూడా గతించిపోయిన కొన్ని దివ్యానుభూతుల స్మృతుల్ని పైకి తోడింది.

ఆ రోజు రాత్రి....

ఆమెకు పెళ్ళయి యింకా ఒక నెల కూడా కాలేదు. భర్త ఊరి నుంచి వచ్చాడు. అతడి రాకకోసం అప్పు డామె ఎదురుచూడలేదు. న్యాయాని కతడు పది రోజుల తర్వాత వచ్చివుండవలసింది. ఆ రాత్రికూడా వెన్నెల కాసింది. సరిగ్గా ఇలాటి వెన్నెలే! ఇంటివెనుక జాజిమల్లె పందిరి క్రింద కూర్చున్నప్పుడు "ఏమండీ! వస్తున్నట్టు జాబైనా వ్రాశారుకారేం?" అని ఆమె అడిగింది. రాధాపతి ఇలా అన్నాడు: "రాకపోకలన్నీ నా నిర్ణయం పైనే జరిగితే, నా నిర్ణయాన్ని ఎప్పటికప్పుడే నీకు తెలిపేవాడిని కల్యాణీ! నేను బొత్తిగా అస్వతంత్రుడినైపోయాను. ఏదో ఒక యింద్రజాలం ప్రభావానికి నేను లోనైపోయాను. ఈ యింద్రజాల మెక్కడుందో చెప్పమంటావా? నీలో. స్పష్టంగా చెప్పాలంటే నీ కళ్ళలో."

సిగ్గుపడిపోయింది కల్యాణి!

రాధాపతి అప్పటికీ యిప్పటికీ వెన్నెల్లో కూచున్నప్పుడల్లా ఆ మాట చెబుతూనే వుంటాడు.

అందుచేత ఆ మాట పాతబడిపోలేదు. ఆ అనురాగం, ఆ ఆదరం ఇంకా కల్యాణికి నిత్యనూతనంగానే వుంటాయి.

కానీ కాలం గడిచిపోయింది. జీవితం కల్యాణి అనుకున్నంత సౌఖ్యావహం మాత్రం కాలేదు. సంతానంకోసం ఏడుకొండలెక్కి ముడుపు చెల్లించకముందే, ఇరుగింటి పొరుగింటి బిడ్డల్ని చంకకెత్తుకుని పసిపాపల సాన్నిధ్యంలో బ్రతు కెంతహాయిగా గడచిపోగలదని ఊహాగానాలు సాగించకముందే ఆమె యిద్దరు బిడ్డల తల్లయింది. నెల కరవై రూపాయల

సంపాదనతో పల్లేగాక పట్నమూగాని పేట కొంపలో వంటచెఱకునుంచీ, పాలడబ్బాలవరకూ అన్నీ కొనుక్కుంటూ బ్రతుకు నీడ్చడం ఆమెకి భారంగా తోచడానికి ఎంతోకాలం పట్టలేదు.

బ్రతుకు లేకపోతే బడిపంతుళ్ళయ్యేవారట మునుపెప్పుడో! ఇప్పుడా వుద్యోగం దొరకడానికి కూడా బ్రహ్మప్రయత్నం కావలిసి వస్తోంది. ట్రెయినింగు అయినప్పటినుంచీ, ప్రయత్నించగా ప్రయత్నించగా ఒక డిస్ట్రిక్టు బోర్డు ఛాన్సు దొరికింది. ఆ ఛాన్సు దొరికిన మూడునెలలకే వేసవి సెలవులొచ్చాయి. సెలవుల్లో జూనియర్ మోస్టు టీచర్ల నందరినీ ఊస్టుచేసి పారేశారు.

ఆ తరువాత రాఘాపతి ఎక్కడైనా స్వంతంగా ఒక స్కూలు ప్రారంభించుకుంటే బాగుంటుందేమోనని తలపోశాడు. ఎయిడెడ్ స్కూళ్ళ మీద ప్రభుత్వానికి చిన్న చూపున్నమాట నిజమే అయినా బాగా కృషిచేసే వుపాధ్యాయుడికి అలాటి స్కూళ్ళల్లో ప్రతిఫలం ముట్టకపోదనే నమ్మకంతో అతడు దాదాపు రెండువేల కడపవరకూ వున్న ఒక వూళ్ళో స్కూలు ప్రారంభించి రికగ్నిషన్ తెప్పించుకున్నాడు. ఈ ఎయిడెడ్ స్కూలుకు, అంతకు పూర్వంనుంచీ వున్న బోర్డుస్కూలుకు ఆదిలో కొంచెం పోటీ చెలరేగి రానురానూ తగ్గిపోయింది. విద్యాబోధనలో ఎయిడెడ్ స్కూలుకు ప్రథమస్థానం లభించినప్పటికీ, అత్యవసరాలైన బోధనోపకరణాలు సైతం లేకపోవడంవల్లనూ, కట్టడం బొత్తిగా పాతబడిపోయి శిధిలావస్థలో వుండడంవల్లనూ, అది పై అధికారుల మన్ననకు నోచుకోలేకపోయింది. ఎలాగైనా ఒక అయిదు వందల రూపాయలతో అయిదంకణాల పూరి కొంపయినా వేసుకోకపోతే పాఠశాలని చెట్లక్రింద నడపవలసిన దుర్గతి తటస్థించుతుందేమోనని రాధాపతి లోలోపల తపించిపోసాగేడు.

"ఏం కల్యాణీ! మీ అన్నయ్య నింతవరకూ మన మెప్పుడూ యాచించలేదు. ఇప్పుడైనా మనం ఆయన్ని ఉచితంగా యివ్వమని అడుగబోవడం లేదు. అప్పుగా అయిదు వందల రూపాయలివ్వమను. కావాలంటే

వడ్డీ కూడా...." కల్యాణి ముఖంలో అలముకుంటున్న కోపచ్ఛాయల్ని చూచి రాధాపతి అర్ధోక్తిలోనే ఆగిపోయాడు.

"చెప్పండి చెప్పండి. నిలిపేశారెందుకు? మనం యిచ్చే వడ్డీతోనే గదూ ఆయన బతుకు సాగుతోంది! ఐనా యింత పుల్ల విరిచినట్టు మాట్లాడ గూడదండీ!" అంది కల్యాణి.

"అదిగో! అప్పుడే భద్రకాళిలా మారిపోతే నేనేం చెప్పను! నే నిప్పుడు మాట్లాడుతున్నది మీ అన్నయ్యతో కాదు; నీతో. ఆయన వుచితంగానే మన కా డబ్బు యివ్వగలిగితే మరీ సంతోషం."

కల్యాణి ఫలానా రోజు సాయంత్రం రానున్నదనీ, స్టేషనుకి బండి పంపించమని రాధాపతి నాగరాజుకు జాబు వ్రాశాడు.

3

చెరువుకట్టమీద బండి హఠాత్తుగా ఆగింది. ఎద్దులు బెదరి బండిని దారి తప్పించబోయాయి. నొగమీద కూచున్న నాగులు అసాధ్యుడు. అతడు పగ్గాలు బిగబట్టి వలపటెద్దుని అడుగెత్తి ముందుకు పెట్టనీకుండా ఆపి, దాపటెద్దుని వీపుమీద చరచి "ఈ పాడు చెరువుకట్టపైన పుట్టలు బలిసి పోతున్నాయండమ్మగారూ! నేను చూస్తూనే వున్నానుగా, ఈ పుట్టల్లో కోడెత్రాచులు బుసకొడుతుంటాయి. ఒకటిప్పు డిలా పరుగెత్తింది. ఎద్దులు బెదిరిపోయాయి" అన్నాడు.

"పాము ఎదురయిందా నాగులూ! అయ్యో, అది అపశకునమే!" అంది కల్యాణి.

"ఆఁ శకునాల్నెవరు నమ్ముతారండమ్మా ఈ కాలం! బాబుగారు ఎక్కడికైనా బయల్దేరుతారనుకోండి. పెంపుడు పిల్లి అడ్డంరాకుండా వుండదు. అది వచ్చింది కదా అని ఆయన పని చెడిపోయిం దెప్పుడు? అదంతా ఒక పిచ్చి." నాగులు ఒక్క ఉదాహరణంతో శకున శాస్త్రాన్ని కొట్టిపారేశాడు.

కల్యాణి బిక్కు బిక్కుమంటున్న గుండెతో చెరువు కట్టపైన పుట్టల్ని చూడసాగింది. పుట్టల వెనుక నిండిన చెరువుపై నుంచీ, కట్టక్రింద

కనుచూపానేదాకా పండి సాపుగా క్రిందికి వ్రాలిన వరిమళ్ళపై నుంచీ చల్లని గాలి మెల్లగా వీస్తోంది. ఆ చెరువునిండి ఆ పొలాలు పండితే చనిపోయిన రంగధామయ్య కట్టించిన గరిసెలు నాలుగూ నిండుతాయి. ఊళ్ళో రావిచెట్టు క్రింద నెలకొనివున్న రాములవారి భజనగుడి తాలూకు అర్చకమాన్యమూ, మంగలిమాన్యమూ మినహాయిస్తే మిగతా పొలా లన్నింటినీ కొనివేసి ట్రాక్టర్లతో కయ్యలను తీర్పించి వానకోసం ఎదురుచూస్తూ కూచోవలసిన అవసరం లేకుండా రెండు పెద్దబావుల్ని త్రవ్వించి రంగధామయ్య తన వారసుడికా చెరువుక్రింద ఒక అమూల్యమైన ఆస్తిని సంపాదించిపెట్టాడు. రంగధామయ్యగానీ అతడి పూర్వులుగానీ ఏ పనిచేసినా అలాగే చేశారు. ఇళ్ళు కట్టాలనుకుంటే నాలుగైదు మహిడీలకు సరిపోగల కర్రసామాన్లను దూలాలుగా త్రావులుగా తలుపులుగా ద్వారబంధాలుగా తీర్పించి కొట్టాల్లో పదిలం చేశారు. ఒక పూరిపాక వేస్తే సరిపోయే చోట మంగుళూరు పెంకులు తెప్పించి శాశ్వతంగా వుండిపోయేటట్టు పెద్ద పెద్ద కొట్టడీలు కట్టారు. వెండి సామానుపైన మోజు పడినప్పుడు వీశలు వీశలుగా వెండికొని బత్తుళ్ళచేత పాత్రలు పళ్ళెరాలు చేయించారు. ఇక బంగారం సంగతి సరేసరి! నిర్దిష్టంగా వివరాలెవరికీ తెలియవు గానీ ఆ యింట్లో బంగారు వుంగరాలు మాత్రం ఒక్క శేరు నిండుకూ వున్నాయని అమ్మలక్కలు ఆశ్చర్యంతో చెప్పుకోడం పరిపాటి.

బండి చెరువుమరవలో దిగుతుండగా బాబులేచి కూచుని "ఇంకా ఎంతదూరం పోవాలమ్మా!" అన్నాడు.

కల్యాణి చెదిరిపోయిన బాబు ముంగురుల్ని సవరిస్తూ "ఊరి దగ్గరికి వచ్చేశాం బాబూ! అదుగో, ఆ చింతచెట్టు సందులోనుంచీ మామయ్యగారి మేడ కనబడుతోంది చూడు" అంటూ దూరంగా ఎక్కడో గంభీరంగా నిలిచివున్న మూడంతస్తుల మేడపైని గదిలోనుంచీ కిటికీద్వారా బయటపడు తున్న దీపపు వెలుగుని కుమారుడికి చూపించింది.

భజన గుడి ముందర మండపంలో మేనువాల్చి గత జీవితంలోని మధురస్మృతుల్ని నెమరు వేసుకుంటున్న వృద్ధులిద్దరు ముగ్గురు ఎద్దుల

బండిని చూచి మిద్దింటివారి బంధువు లెవరో వస్తున్నారనుకున్నారు. ఇంకా తిండిపైన ఆశ వదలుకోలేక ఊళ్ళో ఆ చివరనుంచీ ఈ చివరకు గస్తీ తిరుగుతున్న కుక్కలు బండిని చూచి మొరగబోయి నాగుల్ని పోలికబట్టి తోకాడించుకుంటూ వెళ్ళిపోయాయి.

బండి యింటిముందు నిలిచింది. నాగులు నొగపైనుంచి క్రిందికి దూకి ఇనుపతలుపులు తెరచి బండిని లోపలికి తోలాడు. వెన్నెల వెలుగులో కల్యాణికి భవనం స్పష్టంగా కనిపించింది. రంగధామయ్య చనిపోయి నప్పుడు కల్యాణి ఆ యింటి కోసారి వచ్చింది. ఆయన చనిపోయిన తర్వాత రెండు మూడేళ్లు గడచిపోయాయి. రంగధామయ్య ఆ భవనం కట్టించడంలో ఎంత పట్టుదల చూపాడో, దాన్ని నాజూకుగా వుంచుకోడంలో అంత పరామరిక వహించాడు. ఆయన హయాంలో ఆ మేడ చుట్టూ గడ్డీగాదమూ చిందరవందరగా పడివుండేవి. వరండాలో చింతపండు బస్తాలు, వేరుశనగ మూటలు చెల్లా చెదురుగా పడివుండేవి. ఇప్పుడా పరిస్థితి మారిపోయింది. నాగరాజు పట్టణంనుంచీ రకరకాల క్రోటన్సు మొక్కలు తెప్పించి ఇంటిచుట్టూ పాతించాడు. సింహద్వారం నుంచీ వరాండా వరకూ మల్లెపందిరి అల్లించాడు. కాంపౌండుగోడ ప్రక్కన సీమబాగిచెట్లు నాటించాడు, ఇన్ని హంగులకూ తలమానికంగా మేడపైన గోడలో మెరసిపోయే అక్షరాలతో 'శేష్ మందిరం' అని పేరు వ్రాయించాడు.

నాగరాజు భార్యపేరు శేషమ్మ. భర్త ఆమెని ముద్దుగా 'శేషమాంబా' అని పిలుస్తాడు.

నాగులు ఎద్దుల్ని కొట్టంలో కట్టి బండి దగ్గిరికి వచ్చాడు. కల్యాణి రవిని చేతుల్లోకి తీసుకుని బండిదగ్గరే నిలబడి వుంది. తన రాకపట్ల ఆ యింట్లో యించుక సంభ్రమమైనా లేదన్న విషయాన్ని ఆకళించుకుంటూ నిరుత్సాహంతో విగ్రహంలా అక్కడే నిలబడివున్న కల్యాణి నాగులు దగ్గరికి రాగానే "తలుపు వేసేసినట్టుంది నాగులూ!" అంది.

"వేసేస్తే నేమమ్మా! తట్టి పిలుస్తానుండండీ" అంటూ నాగులు మెట్లెక్కి ద్వారం దగ్గరికి వెళ్లి "అమ్మగారూ, అమ్మగారూ" అంటూ తలుపు తట్టసాగేడు.

అతడి పిలుపు ముఖద్వారందాటి, హాలుదాటి, మేడమెట్లు దాటి రెండో అంతస్థులో ఎక్కడో రేడియో వింటూ కూర్చున్న శేషమాంబ వీనుల్లో జొరబడకముందే, వరాండాకు వామభాగంలోవున్న గది తలుపు తీసుకుంటూ నైట్ డ్రెస్సులో వున్న యువకుడొకడు బయటికి వచ్చి "ఏమిట్రా నాగులూ! ఎవరొచ్చారేమిటి?" అన్నాడు.

"కల్యాణమ్మగా రొచ్చారండీ" అన్నాడు నాగులు.

"ఒహో! నువ్వా కల్యాణీ! చాలా మారిపోయినట్టున్నావే" అంటూ ఆ యువకుడు మెట్లమీదికి వచ్చి కల్యాణిముఖం చూడసాగేడు.

"మారిపోయానంటావా వాసూ! నీ మగత కళ్ళకు నేను సరిగ్గా కనిపించడం లేదేమో!"అంటూ కల్యాణి ముఖం మరోవైపుకు త్రిప్పుకుంది.

వాసు వెనుదిరిగి ద్వారం దగ్గరికి వెళ్లి తలుపు దబదబా బాదుతూ "అక్కయ్యా! అక్కయ్యా! నీ మరదలొచ్చింది" అంటూ కేక వేశాడు.

ఉల్లి పొరలాంటి వాయిల్ చీరలో, అల్లనల్లన అడుగులు వేసు కుంటూ గాలిలో తేలిపోయే తెల్లని మబ్బులా బయటికి వచ్చిన శేషమాంబని చూడగానే బాబు 'అత్తయ్యా' అంటూ ఆమె కాళ్ళకు చేతులు పెనవేసు కున్నాడు. శేషమాంబ వాడి నెత్తుకోబోతూ "ఐతే కల్యాణీ! ట్రెయిన్ లేటుగా వచ్చినట్టుంది కదూ!" అంది.

"అవునొదినా! లేటుగానే వచ్చింది. ఐనా ఈపాటికి మీరు తలుపులు మూసుకుని నిద్రపోయి వుంటా రనుకోలేదు" అంది కల్యాణి.

"నిద్రపోతే మాత్రమేం! నీకోసం అన్ని ఏర్పాట్లూ చేసి వుంచాను. హాలుపక్క ఉన్న గది నీకోసం ఖాళీచేయించాను. వంటలక్కతో పది గంటలవరకూ అన్నంలో నీళ్ళు పోయవద్దన్నాను. అంతా రెడీగా వుంది. నువ్వు కాళ్ళుకడుక్కో. ఒరే నాగులూ! నువ్వా రంగమ్మ ఎక్కడుందో

చూచి, లేచి కల్యాణికి అన్నం వడ్డించమను. ఇదేమిట్రా వాసూ! జలుబు చేసిందన్నావే, మంచులో ఎందుకు నిలబడ్డావ్! వెళ్ళి పడుకో. అన్నట్టు దోమతెర వేసుకున్నావు కదూ! దోమలురా బాబూ దోమలు! ఒకటి కుడితే చాలు మలేరియా వచ్చేసిందనుకో! రా కల్యాణీ! ఇప్పటికే అర్ధరాత్రి దాటి పోయినట్టుంది."

కల్యాణి లోపలికి వెళ్ళింది. రంగమ్మ విస్తరివేసి అన్నం వడ్డించగా తిన్న శాస్త్రం ముగిసింది. ఆమె భోజనం పూర్తయేంతవరకూ హాల్లో కూర్చుని పేపరు చదువుకుంటూ ఉన్న శేషమాంబ "అప్పుడే భోంచేశావా కల్యాణీ! అన్నం తినడంలో కూడా పొదుపరితనం నేర్చుకుంటున్నావల్లే వుంది. పోనీలే, అదీ మంచిదే! అన్నగారి సంగతి చెప్పావుకావు. బాగు న్నాడు కదా!" అంది.

"బాగానే వున్నారు వదినా!" అంది కల్యాణి.

"ప్రయాణంవల్ల అలిసిపోయినట్టున్నావు, పడుకో. తీరిగ్గా తెల్లవారి మాట్లాడుకోవచ్చు" అంటూ శేషమాంబ దీపం చిన్నచేసి మేడమెట్లవైపు పోసాగింది.

"ఐతే వదినా! అన్నయ్య ఇంట్లో లేడేమిటి?" అంటూ ఒక చిన్న సందేహాన్ని వెలిబుచ్చింది కల్యాణి.

"ఉన్నారమ్మా వున్నారు. అది నీ అదృష్టమనుకో. ఎప్పుడూ మదరా సనీ, కర్నూలనీ అదనీ ఇదనీ ప్రయాణాలే కదూ! ఎక్కడికో వెళ్ళి మధ్యాహ్నం తిరిగొచ్చారు. నిద్రపోయినట్టుంది. లేపమంటావా" అంది శేషమాంబ.

"ఎందుకులే వదినా, నిద్రపోనీ" అంది కల్యాణి వంచిన తల పైకెత్తకుండానే.

శేషమాంబ పైకి వెళ్ళిపోయింది. కల్యాణి బిడ్డల్ని తీసుకుని గదిలోకి వెళ్లి పడకపైన మేనువాల్చింది. చీకటీగలు ఝుమ్మన్ని రొదచేస్తున్నాయి.

అవి తననిమాత్రం కరవ్వనీ, కరిచినా తనకు మలేరియా రాదనీ కల్యాణి అనుకోలేకపోయింది.

4

కల్యాణి అన్నగారింటికి వచ్చిన తర్వాత పదిరోజులు మెల్లగా దొర్లి పోయాయి. ఆ పదిరోజుల్లోనూ ఆమెకు పదిపదుల నూరు అనుభవాలు కలిగాయి. ఆ ఇంట్లో మానవులందరూ రెండు వర్గాలుగా విభజింపబడడానికి వీలుగా తయారైవున్నారు. మొదటి వర్గానికి సంబంధించినవారు తామేమో ఏదో పైలోకాలకు చేరినవారైనట్టు, వినోదానికో విలాసానికో ఈ లోకంలో కాస్తా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నట్టు భావిస్తారు. ఇక రెండోవర్గంవారు-తాము మానవజాతిలో ఏదో అధమాధమస్థాయికి చెందినవారైనట్టు, మొదటివర్గం వారి కనుసన్నల్లో కీలుబొమ్మలై వర్తిస్తున్నారు. కల్యాణికీ తారతమ్యం విడ్డూరంగానూ, కృత్రిమంగానూ కనిపించింది.

ఆ పదిరోజుల్లోనూ కల్యాణికి నాగరాజు నాలుగైదుసార్లు మాత్రం కనిపించాడు. ఆమె ఆ యింటికి వచ్చిన మరునాటి ఉదయాన అత డెక్కడికో ప్రయాణమై మేడమెట్లు దిగుతూ గది తలుపు దగ్గర ప్రత్యక్ష మైన కల్యాణిని చూచి "ఎప్పుడొచ్చావు కల్యాణీ! జాబులో వ్రాసినట్లు రాత్రే వచ్చేశావన్నమాట! అరరే, స్టేషనుదగ్గరికి బండి పంపడం మరచి పోయానుగదూ!" అన్నాడు.

"నువ్వు మరచిపోయినా వదిన నన్ను మరచిపోతుందా అన్నయ్యా! స్టేషనుదగ్గరికి బండి వచ్చింది" అంది కల్యాణి.

నాగరాజు హాల్లో కుర్చీలో కూర్చుంటూ "బంధువుల విషయంలో మీ వదిన చాలా జాగ్రత్త తీసుకుంటుంది కల్యాణీ! ఆమే లేకపోతే ఈ యింటికి బంధువులు రావడమే చాలించుకుందురేమో! నేను రాను రానూ మందమతినై పోతున్నాను" అంటూ తన మతిమరపుకు నొచ్చుకున్నాడు.

కల్యాణి మౌనంగా అన్నగారి ముఖంలోకి చూస్తూ వుండిపోయింది చూస్తూ వుండగా ఆమెకెన్నో సందేహాలు కలిగాయి. పెళ్ళిగాకముందు తనని చూచి "కల్యాణీ! అమ్మ ఎప్పుడో చనిపోయింది. నిన్ను చూస్తు న్నప్పుడల్లా అమ్మ నాకు జ్ఞాపకమొస్తుంది. పెళ్ళయి నువ్వు అత్తగారింటికి

వెళ్ళిపోతే, ఆ తరువాత ఈ యిల్లు భూతగృహమై పోతుందనుకో! ఆపైన ఇక్కడ నేనూ, నాన్నగారు ఎలా కాలం వెళ్ళబుచ్చగలమో తలుచుకుంటే గుండె కుతకుతలాడి పోతుందనుకో" అని దురపిల్లిన ఆ అన్నయ్యేనా యితడు!

కల్యాణి కళ్ళు నీళ్ళతో నిండాయి. అంతలో నాగరాజు "అదేం కల్యాణీ ఒంటరిగా వచ్చావు! బావగారేం చేస్తున్నట్టు?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఆయనకు సెలవు దొరకదన్నయ్యా!" అంది కల్యాణి.

"సెలవు దొరికినప్పుడు రమ్మన్నానని చెప్పు" అంటూ నాగరాజు లేచాడు.

వెళ్ళిపోతున్న నాగరాజుని చూస్తూ అక్కడే నిలుచుండిపోయింది కల్యాణి. రాగానే వదిన ఆమెని పరామర్శించింది. మరునాటి వుదయం అన్నయ్య పరామర్శించాడు. కానీ ఈ పరామర్శల వెనుక అవ్యాజానురాగంతో నిండిన హృదయాలున్నాయా, లేవా? ఈ సందేహానికి కల్యాణి సమాధానం చెప్పుకోలేకపోయింది.

తనకోసం రెండో అంతస్తులో ప్రత్యేకించుకున్న గదిని విడిచిపెట్టి శేషమాంబ ప్రతిరోజూ నాలుగైదు సార్లయినా క్రిందికి వస్తుంది. వచ్చినప్పుడల్లా "ఏమమ్మా కల్యాణీ! నిద్రపోతున్నావా" అనో, "ఏమమ్మా మరదలా! చదువుకుంటున్నావా" అనో కళ్యాణిని పలకరిస్తుంది. వదినా మరదళ్ళిద్దరూ హాల్లో కూర్చుంటారు. ఇంతలో ఏ నౌఖరో ఏ సేద్యగాడో, ఏ దుకాణదారో అమ్మగారికోసం అక్కడికి వస్తాడు. ఒకసారి బస్తీనుంచి బట్టల వర్తకు డొకడు వచ్చాడు. శేషమాంబ అతడిపైన విరుచుకపడింది. "నువ్విచ్చిన చీరల్లో చాయ వుండి ఏడిచిందొక్కటీలేదు. చూడమ్మా కళ్యాణీ! ఈ చీర అరవైఅయిదురూపాయలని యిచ్చిపోయాడు, నాలుగు చలవలకెళ్ళి వచ్చిందంతే! చూడు. పైనవున్న పువ్వులన్నీ చెదరిపోయి అచ్చం గ్లాస్గో మల్లులా తయారైంది. అబ్బబ్బ! ప్రపంచమంతా మోసంతో నిండిపోయింది." ఇలా సాగింది ప్రసంగం. వర్తకుడు తెల్లబోయి "ఆ చీర

నేనిచ్చింది కాదమ్మా'' అని మొరబెట్టుకున్నాడు. అతడి మొర ఆలకిస్తూ చూచోడానికి శేషమాంబ అంతతీరికున్న మనిషేంకాదు. "ఇప్పుడు బట్టలు కొనే వుద్దేశంలేదు. పది పదిహేను రోజులు తాళిరా'' అన్నదామె. వర్తకుడు పై గుడ్డ విదిలించి బుజాన వేసుకుని మూట తలపైన బెట్టుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

వర్తకుడు దూరంగా వెళ్ళిపోయిన తర్వాత శేషమాంబ గొల్లున నవ్వి "ఏం కళ్యాణీ! చూచావా ఎదుటిమనిషి ఎలా డంగైపోయాడో! అమ్మో, కొంచెం చొరవ యిచ్చామంటే యిలాటి ఆసాములు ఇంటిని గుల్లచేసి పారేస్తారనుకో. ఒక వారం క్రిందట ఒకసారి వచ్చాడు. అప్పుడు మూడు వందల రూపాయలైంది బిల్లు. మళ్ళీ యిక్కడేమో పారిపోయినట్టు అప్పుడే వచ్చేశాడు. ఈ చీర ఇత డిచ్చింది కాదులే! ఊరికే దబాయించే శాను'' అంది.

కల్యాణి నిర్ఘాంతపోయింది!

రోజు లొక్కొక్కటిగా గడవనూ గడవనూ కల్యాణి కాయింట్లో యింకా ఎన్ని రోజులుండవలసి వస్తుందోనన్న బెంగ పట్టుకుంది. ఐతే ఆమె అక్కడ ఎంతోకాలం వుండడానికి కూడా పరిస్థితులు అనుకూలించ లేదు.

ఒకరోజు సాయంకాలం ప్రొద్దుపోక కల్యాణి మేడముందర పందిరి క్రింద కూర్చుని ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటోంది. ఏ ఊరికో వెళ్ళిన నాగ రాజు యింకా తిరిగిరాలేదు, ఒళ్ళు జబ్బుగా వుందని శేషమాంబ ఆ రోజంతా మేడపైనుంచీ క్రిందికి దిగలేదు. బాబు ప్రక్కింటివారి అబ్బాయితో ఆడుకో డానికి వెళ్ళాడు. రవి కప్పుడే నిద్రపట్టింది. కల్యాణి కెందుకో ఆరోజు వుదయంనుంచీ మనసు బాగుండలేదు. కళ్ళు పుస్తకంపైనే వున్నప్పటికీ మనసుమాత్రం ఎక్కడో సంచరిస్తోంది.

"ఒంటరిగా మిగిలిపోయావేం కల్యాణీ!'' వాసు వీధిలోంచి వస్తూ పలకరించాడు.

కల్యాణి తల పైకెత్తింది. ఫుట్‌బాల్ ఆటగాడి దుస్తుల్లో వాసు కని పించాడు. ఒకటి రెండు క్షణాలు ఊరుకుని కల్యాణి మాటవరుసకు "కూచో వాసూ" అంది.

వాసు కల్యాణి కూర్చున్న బెంచీపైనే ఒక వారగా కూర్చుంటూ గాఢంగా ఒక నిట్టూర్పు నిగుడించి కల్యాణివైపు జాలిగా చూచాడు. ఆ చూపుల వెనుక ఎలాంటిభావం నిక్షిప్తమై వున్నదో తెలీక కల్యాణి "ఏం వాసూ! నిట్టూర్పు విడుస్తున్నావు" అంది.

"ఈ ప్రపంచంలో కొన్ని అనుచితకార్యాలు జరిగిపోతుంటాయి కళ్యాణీ! అందువల్ల కొందరి జీవితాలు అడవిగాచిన వెన్నెల్లా వ్యర్థమై పోతుంటాయి, నాకు విధి, కర్మ మొదలైనవాటిపైన నమ్మకంలేదు. మానవు లకు దూరదృష్టి లేకపోవడమే ఈ అనర్థాలన్నిటికీ కారణం."

మానవజీవితాన్ని గురించి వాసుకు యింత తీవ్రంగా ఆలోచించవల సిన అవసర మేమొచ్చిందో కల్యాణి గ్రహించలేక పోయింది. తన బ్రతు కును ప్రయాణాలకు, సినిమాలకు క్రికెట్టు పందాలకు మీదుకట్టిన వాసు, క్వెట్టాలో భూకంపం జరిగినా, గోదావరి వరదల్లో మనుషులు కొట్టుకు పోయినా, గోవాలో సత్యాగ్రహుల్ని నిలబెట్టి కాల్చివేస్తున్నా నిట్టూర్పు విడువని వాసు ఉన్నట్టుండి తన ధోరణికి విరుద్ధమైన భావాల్ని బయట పెట్టేసరికి కల్యాణి తెల్లబోయింది కూడా!

"నలభై ఎనిమిదిలో ననుకుంటాను, నిన్ను మొదటిసారిగా పెళ్ళి పీటలమీద చూచాను. చూడగానే నా మనసు చివుక్కుమంది కల్యాణీ!" ప్రారంభించాడు వాసు.

"ఎందుకూ?" అప్రయత్నంగా ప్రశ్నించింది కల్యాణి.

"చెబుతాను. ఒక రత్నం వుందనుకో. అది మహారాజుకుటుంబంలో నైతే శోభిస్తుంది. నేలపైన విసరివేస్తే యేమౌతుంది చెప్పు?"

"అంటే?"

"నువ్వేమైనా అనుకో కల్యాణీ! నీకు వరుణ్ణి నిర్ణయించడంలో మీ నాన్నగారు చాలా పొరబడ్డారు."

"చూడు వాసూ! ఈ విషయంలో పొరబడుతున్నది నువ్వే. మా నాన్నగారు కాదు. మా వారిని గురించి నువ్విలాటి విపరీత నిర్ణయాని కెలా వచ్చావో నా కర్థం కావడంలేదు! అలాటివారు మగవాళ్ళలో నూటికి కోటికి ఒక్కరుంటారు."

"ఇదంతా ఆత్మవంచన కల్యాణీ! చేత డబ్బు లేనివాడు, బ్రతుకు గడవాలంటే పదిమంది సహకారం కావలసినవాడు తప్పనిసరిగా మంచి వాడుగానే వుంటాడు. మంచి తనమనేది అసమర్థతకు పర్యాయపదమని నా వుద్దేశం."

కల్యాని వాసుని చురచురా చూచింది. ఆ చూపుల్లోని అర్థాన్ని ఆక ళించుకునేపాటి వివేకం వాసుకి లేదు. "అదీగాక కల్యాణీ!" అంటూ అతడు మళ్ళీ తన ప్రసంగాన్ని కొనసాగించబోయాడు.

"నాకు తలనొప్పిగావుంది వాసూ! పోయి పడుకుంటాను" అంటూ కల్యాణి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

తుఫానులో అల్లకల్లోలమైపోయిన ప్రకృతిలా కల్యాణి మనసు ఆందోళితమైపోయింది. తన భర్తను గురించి హీనంగా మాట్లాడేంత చొరవ అతడి కెలా కలిగింది? ఏ అండచూచుకుని అతడంత ధైర్యంగా మాట్లాడగలిగాడు? అలా మాట్లాడడంలో అతడి ఉద్దేశమేమిటి?....గోడ గడియారం ఎనిమిదిసార్లు మ్రోగేంతవరకూ కల్యాణి ఆలోచిస్తూ ఉండి పోయింది. ఐనా ఆలోచనలు తెమల్లేదు. హాల్లో అడుగుల సవ్వడి విని పించడంవల్ల ఆమె లేచి కూర్చుంది. ఒకవేళ ఆ వచ్చింది నాగరేజేమో ననుకుంది. కానీ అతడు రాలేదు. వచ్చినవాడు వాసు. అతడు ద్వారందగ్గర నిలబడి "పుస్తకం బెంచీపైన మరచిపోయావు కల్యాణీ." అంటూ దాన్ని గదిలోని స్టూలుపైన వుంచి బయటికి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ రావడం లోనూ పోవడంలోనూ కల్యాణి కేదో అనుమానం తగిలింది. వాసు యెంతటి బలవంతుడో మానసికంగా శారీరకంగా అంత దుర్బలుడు. మనసుప్రభావం శరీరంపైన ఎప్పుడూ ఉండనే ఉంటుంది. గదిలోకి వచ్చినప్పుడు వాసు ముఖంలో కత్తివ్రేటుకు నెత్తురుచుక్క లేకపోవడం

కలాణ్ణి గమనించింది. అతడేదో అకార్యం చేసి[illegible]టాడు, ఏమిటది? ఒకా నొక సందేహంతో కల్యాణి పుస్తకాన్ని చేతికి [illegible]కుని పుటలు తిరగ వేసింది. ఆమె సందేహం వృథాగా పోలేదు. అక్ష[illegible] నిజమైంది.

పుస్తకంలోనుంచి జారిన చీటీని కల్యాణి వణుకుతున్న చేతుల్తో విప్పింది.

"కల్యాణీ: నువ్వు నా మనోవేదన గ్రహించివుంటా వనుకున్నాను. కానీ నువ్వేమీ తెలియనట్లే మాట్లాడుతుంటే, నా హృదయం తుత్తునియలై పోతోంది. నేనొక పశువులా ప్రవర్తిస్తున్నానని నువ్వనుకోవచ్చు. కానీ, ఏం చేయమంటావు! ప్రేమ గుడ్డిది కదా!"

ఆ క్షణంలో కల్యాణి మనోవీధిలో ఎలాటి భావాలు చెలరేగాయో ఊహించడమంత సులభసాధ్యమైన పనికాదు. ఆమె ఉన్మత్తురాలిలా ఒక్కసారి విరగబడి వికటంగా నవ్వాలనుకుంది. గొంతెత్తి ప్రపంచానికంతా విన బడేటట్టు "మానవతుల శీలాలకు ముప్పు తలపెట్టే కిరాతకుడు కూడా అచ్చంగా మానవుడిలాగే ఉంటాడు జాగ్రత్త! జాగ్రత్త" అని హెచ్చరిక చెప్పాలనుకుంది. కానీ ఆమె పెదవులు సైతం కదల్లేదు. చేతుల్లో చీటీ తునాతునకలైపోయింది.

ఆ రాత్రి కల్యాణికి నిద్రపట్టలేదు. తను పుట్టింటిని వెదుక్కుంటూ వచ్చింది. అన్నయ్య ఆదరంతో, అనురాగంతో తనను సత్కరిస్తాడను కుంది. వదిన తనతో మనసిచ్చి మాట్లాడుతుందనుకుంది. తన కలాంటి మన్ననలేవీ జరుగలేదు. పైగా ఈ యింట్లో కోడెత్రాచు తిరుగాడుతోందనే విషయం తన కిప్పుడిప్పుడే తెలియవస్తోంది. తన కిది ఉండదగిన చోటు కాదు. ఇక్కడికి రావడమే పెద్ద పొరబాటు.

అర్ధరాత్రి దాటింది. బయట చలిగాలి రివ్వున వీస్తున్నా గదిలో మాత్రం వెచ్చగానే వుంది. చీకటీగలు మాత్రం రొదచేస్తూనే ఉన్నాయి. నిద్రిస్తున్న కుర్రాళ్ళపైన ఏదైనా కప్పాలనుకుని కల్యాణి దుప్పటికోసం గదంతా వెదికింది. బాబు దాన్ని తీసుకెళ్ళి హాల్లో పారేశాడేమోనని తలుపు

తెరిచింది. హాల్లో దీపం వెలగడంలేదు. గదిలోనుంచీ దీపకాంతి వచ్చి హాల్లో పడింది. ఆ వెలుగులో కల్యాణికి ద్వారందగ్గర నిలబడివున్న వాసు కనిపించాడు.

వాసు తలుపుతెరిచిన కల్యాణిని చూచాడు. అతడూ అప్పటివరకూ నిద్రపోక తనవల్ల ఫీలయినంతవరకూ కథను అల్లుకపోయాడు. తన చీటీని కల్యాణి చూచి ఉంటుంది. బదులులేదు. మౌనం అంగీకార సూచకమేమో! అదీగాక ఆమెకుకూడా నిద్రపట్టినట్టులేదు. పైగా తలుపు తెరుస్తోంది.

వాసు అడుగు ముందుకు వేయబోయాడు. కానీ కాలు కదలడానికి నిరాకరించింది. పెదవి విప్పబోయాడు. కానీ నోటికెవరో తాళం వేసేశారు! అతడు తన పాచిక పారిందనుకున్నాడు. అనుకుంటూనే ఏదో ఊహకందని భయంచేత ఆపాదమస్తకం గడగడ వణికి పోసాగేడు.

కల్యాణి కేం చేయడానికి పాలుపోలేదు. ముల్లువచ్చి అరిటాకుపైన పడినా, అరిటాకు ఎగిరి ముల్లుమీద పడినా చిరిగేది అరిటాకే నన్న సత్యం కల్యాణికి తెలియందికాదు. ఆమె ఆలోచించింది. ఇది తనకు అనువుగాని చోటు. ఇక్కడివాళ్ళు తన సౌశీల్యాన్ని గుర్తించగలరని నమ్మడానికి వీల్లేదు. కానీ ఇప్పుడు తనేం చేయాలి?

కల్యాణి ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేలోపల రెండు మూడు నిమిషాలు గడిచిపోయాయి. ఆమె తలుపుని ముందరికి త్రోసి సందులోనుంచీ వాసుని చూస్తూ "నేనాడదాన్ననీ, ఒంటరిగా వున్నాననీ నువ్వేదో దౌర్జన్యం చేయాలనుకుంటున్నావు. నీకు మంచిగా చెబుతున్నాను. వినాశకాలం సమీపించితే గానీ ఇలాటి దుర్బుద్ధి పుట్టదు. బుద్ధితెచ్చుకుని ఇక్కడినుంచీ వెళ్ళిపో. రేపటినుంచీ నీ ముఖాన్ని నాకు చూపకు" అని ఒక్క విసురుతో తలుపు మూసి గడియవేసుకుంది.

ఆ మరునాటి ఉదయం శేషమాంబ పడకపైన లేచి కూచుని, తన కెదురుగా కుర్చీలో కూచునివున్న కల్యాణిని చూచి ఆశ్చర్యపడుతూ "ఏం కల్యాణీ! తెల్లవారకముందే యిలా వచ్చేశావు! ఇంకా కుర్రాళ్ల నిద్రలేవ లేదేమిటి?" అంది.

"ఇంకా లేవలేదు వదినా! నాకేమో యిక్కడి వాతావరణం బొత్తిగా సరిపడ్డంలేదు. ఊరికి వెళ్ళిపోదామనుకుంటున్నాను."

"మీ అన్నయ్య రానీ వుండు, వెళ్దువుగానీ."

"లేదు వదినా! నాకేమో ఇక్కడ భయంగా వుంది."

"భయమా! ఇక్కడేం భూతాలున్నాయా కల్యాణీ!"

"భూతాలు యిష్టంవచ్చినట్టు ఏ రూపాన్నయినా ధరించగలవుకదా వదినా! ఈ నమ్మకం ప్రకారం ఆలోచించినట్టయితే యిక్కడ మానవ రూపాన్ని ధరించిన భూతాలున్నాయేమోనని నాకు సందేహంగా వుంది."

"ఏమమ్మా మరదలా! పరిహాసాలు ప్రారంభిస్తున్నావా?" అంటూ శేషమాంబ అద్దంలో ముఖం చూచుకుంటూ కేశపాశాన్ని సవరించుకో సాగింది.

"పరిహాసాలుకావు వదినా! ఈ సంగతి నీకు చెప్పకుండా వుండలేక పోతున్నాను. మీ తమ్ముడున్నాడు చూడు, వాసు! అతణ్ణి వాసు అనడం కన్నా వాసుకి అనడం సమంజసంగా వుంటుంది. అతడు నిన్న నా దగ్గర తనిన్ని రోజులుగా లోలోపల దాచుకున్న హాలాహలాన్ని వెలిగ్రక్కే శాడు."

"ఏమిటీ!" తోకత్రొక్కిన త్రాచులా కల్యాణివైపు తిరిగింది శేషమాంబ.

"ఆ పాడుసంగతి వివరంగా ఎలా చెప్పను వదినా! నువ్వూ నాలాటి ఆడదానివి! నిదానంగా ఆలోచించుకో. అన్నయ్య వచ్చినా రాకపోయినా నేను రేపో మాపో ఊరికి వెళ్ళిపోవాలి" అంటూ కల్యాణి గదిలోనుంచి బయటికి పోబోయింది.

"ఐతే కల్యాణీ! యీ అభాండాన్ని మోపి వాడిని నలుగురిలో నగుబాట్ల పాలుచేయాలని నీ వుద్దేశమా!" అని శేషమాంబ కల్యాణిపైకి ఒక నిశితోక్తి విసరింది.

"అబ్బే, నా వుద్దేశం అదికాదు వదినా! నీ తమ్ముడి విషయం నీతో రహస్యంగా చెప్పానంతే" అని కల్యాణి తరువాత అక్కడ నిలుచుకోకుండా మెట్లుదిగి క్రిందికి వచ్చేసింది.

ఆ రోజు మధ్యాహ్నం నాగరాజు ఊరినుంచీ తిరిగి వచ్చాడు. వస్తూనే స్నానంచేసి భోజనం కానిచ్చి మేడపైకి వెళ్ళిపోయాడు. కల్యాణి అతడు క్రిందికి దిగిరాగలడని సాయంత్రంవరకూ ఎదురు చూచింది. చివరికి తనే మేడపైకి వెళ్తే వచ్చే అగౌరవమేముందని రవిని తీసుకుని మేడమెట్లెక్కింది. ఆమె సరాసరి నాగరాజు గదిలోకి వెళ్ళాలనే అనుకుంది. కానీ లోపల ఏదో తీవ్రమైన చర్చ జరుగుతుండడం విని గది బయటే నిల్చుంది.

శేషమాంబ ప్రసంగంలో చిట్టచివరి మాటల్ని మాత్రం వినగలిగింది కల్యాణి.

"వీడు పట్టి బోళాబాయిరకం కదండీ! మీకు తెలియందేముంది? తెల్లనివన్నీ పాలనుకుంటాడు. శుద్ధ అమాయికంగా ఆమెతో ఏం మాట్లాడాడో ఏమో! పరిచయమున్న అమ్మాయికదా, పైగా వరుసకూడా వుంది కదా అని తమాషాకి ఏమైనా అన్నాడేమో! ఆమె గోటబోయే పనికి గొడ్డలే పైకితీస్తోంది. వీడట, మానవరూపంలో వున్న దయ్యమట! అబ్బబ్బ, ఆ మాటల్ని వినలేకపోయానంటే నమ్మండి."

"ఇంతకూ నే నేమన్నానని బావా! చూడు కల్యాణీ, నీ గుణగణాలకు, రూపలావణ్యాలకు తగిన భర్త నీకు దొరకలేదన్నాను, అంతే. ఇంత మాత్రానికే ఆవిడ...." వాసు వాక్యాన్ని సగంలో త్రుంచివేశాడు.

"పోనీలేరా వాసూ! మా చెల్లెలని నేనేమీ ఆమెను వెనకేసుకుని రావడంలేదుగా! విశాల దృక్పథం లేనివాళ్ళతో వచ్చిన చిక్కు యిదే!" నాగరాజు ఈ పలుకులతో ఆ చర్చని ముగించాడు.

కల్యాణి కళ్ళల్లో నీళ్లు గిఱ్ఱున తిరిగాయి. నిజంగా నాగరాజు ధోరణి ఆమె మనసుపైన పెద్ద వ్యాఘాతంలా పనిచేసింది. తనపట్ల వాసు ప్రవర్తన సైతం ఆమె కంతటి విచారం కలిగించలేదు. వదిన ముఖాముఖీ నిలిచి తనని దూషించినా ఆమె కంతటి అవమానం కలుగదు. వాళ్ళెవరో?

తనెవరో? కాని ఒక రక్తం పంచుకుని పుట్టిన అన్నయ్య తనకి విశాల దృక్పథం లేదనీ. అక్కడికి తన భార్య, బావమరిది ఏదో గొప్ప సంస్కారం గలిగినవారైనట్టు మాట్లాడుతుంటే, ఆమెకి తలని గోడకు మోదుకుని విలపించాలనిపించింది. కానీ ఆదినుంచీ ఆమెని వదలని మనస్సంయమనం అప్పుడుకూడా ఆమెకు బాసటై నిలిచింది. కన్నీళ్ళుతుడుచుకోకుండానే ఆమె మెట్లుదిగి తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ రోజురాత్రి పడుకోకముందు అన్నా చెల్లెళ్ళిద్దరూ కలుసుకోవడం తటస్థించింది.

భోజనమైంతర్వాత తాంబూలం నములుతూ నాగరాజు చెల్లెలి గది వరకూ వచ్చి "ఏం కల్యాణీ! ఒంట్లో కులాసాగావుంది కదూ! ఇది మలేరియా ప్రాంతం" అన్నాడు.

"జబ్బేమీ లేదన్నయ్యా! వచ్చి ఏడెనిమిది రోజులు కావస్తోంది. ఆయన అటు స్కూలుతోనూ, ఇటు వంటతోనూ సతమతమై పోతుంటారు. అదీగాక కుర్రాళ్ళు ఆయన్ని వదిలిపెట్టి వుండలేరు. ఊరికి వెళ్ళాలని వదినతో చెప్పాను. నువ్వు వచ్చేవరకూ ఆగమంది."

"రాక రాక వచ్చావు. అప్పుడే వెళ్ళిపోవాలంటే ఎలా కల్యాణీ?" అన్నాడు నాగరాజు.

"మళ్ళీ ఎప్పుడైనా రాకపోతానా అన్నయ్యా!"

"సరే నీ యిష్టం. నన్నొకసారి రమ్మని బావ రెండుమూడుసార్లు జాబు వ్రాశాడు. తీరికలేక రాలేకపోయానని చెప్పు కల్యాణీ! అన్నట్లు ఇప్పుడు మీ రున్నది ముందున్న ఊళ్ళోకాదటగా! ఇంకేదో వూరికి ట్రాన్స్ఫరు అయినట్టు జాబు వ్రాశాడులే ఒకసారి."

"ట్రాన్స్ఫరు కాదన్నయ్యా! అక్కడ ఉద్యోగం పోస్టు చేసేశారు. ప్రక్కనే కృష్ణాపురంలో ఈయన స్వంతంగా ఓ స్కూలు ప్రారంభించారు. ఇన్ని

రోజులూ ఓ అద్దెకొంపలో స్కూలు నడిపించారు. కట్టడంకట్టి చూపి స్తేగానీ రికగ్నిషన్ ఖాయం గాదట! అయిదువందల రూపాయలుంటే ఒకమాదిరి పూరికొంపైనా వేసుకోవచ్చు. ఆ కొత్తచోట అప్పు పుట్టదు, మీ అన్నయ్యని అడిగి చూడు అన్నారాయన. అప్పుగా యిచ్చినా సరే, రెండు మూడేండ్లలో తీర్చేయవచ్చు నన్నారు."

నాగరాజు యీ మాటవిని నవ్వయినా వుండవలసింది. లేక జాలైనా పడివుండవలసింది. కానీ అతడు నవ్వనూలేదు. జాలిపడ్డట్టు కనీసం అభిన యించనుకూడాలేదు. ముక్తసరిగా "అంతగా అవసరమైతే ఒక జాబు వ్రాయమను కల్యాణీ! సర్దుబాటుచేసి పంపిస్తాను"అని హాల్లోనుంచే నాగుల్ని కేకవేసి "తెల్లవారు ఝామున కల్యాణి ఊరికి వెళ్తుంది. ఆమెని స్టేషనులో వదలిపెట్టి రా" అంటూ మేడమెట్లపైపు వెళ్ళిపోయాడు.

5

మధ్యాహ్నం ఫస్టుబెల్ మ్రోగిన తర్వాత రాధాపతి అటెండెన్సువేసి కుర్రాళ్ళ కేదో పాఠం చెప్పడానికి ఉపక్రమించబోతుండగా ఎవరో వచ్చి కల్యాణి వూరినుంచి తిరిగివచ్చిందన్న వార్త అతడి చెవిలో వేశారు. ఒక కుర్రాడిచేత తాళంచెవిని ఇంటికి పంపించి తెరచివున్న పాఠ్యపుస్తకాన్ని టేబిల్‌పైన బోరగిలబెట్టి కుర్చీలో చేరగిలబడి రాధాపతి ఆలోచనలో మునిగి పోయాడు. కల్యాణి యింత త్వరగా తిరిగి రాగలదని తను అనుకోలేదు. ఒకవేళ ఆమె తనవారి ఆత్మాధిక్యతముందు కుంచించుకుపోయిందేమో! అందుచేత అక్కడుండడానికి సరిపడక పారిపోయివచ్చేసిందేమో! ఐతే ఇంతకీ పోయినపని ఏం చేసుకుని వచ్చిందోమరి!

పంతులుగారు ఏదో ముఖ్యమైన విషయాన్ని గురించి ఆలోచిస్తు న్నారుగదా అని ఊరుకునే యింగితజ్ఞానం సర్వసాధారణంగా కుర్రాళ్ళలో కనపడదు. అవకాశం దొరకడమే తరువాయి వాళ్ళ అల్లరి శ్రుతిమించి

రాగాన బడడానికి ఎంతోసేపు పట్టదు. రాధాపతి త్రుళ్ళిపడిలేచి నిటారుగా కూచుంటూ 'సైలెన్స్, సైలెన్స్' అని పుస్తకాన్ని చేతికి తీసుకున్నాడు.

తరువాత గంట నాలుగున్నరై లాస్ట్‌బెల్ మ్రోగేంతవరకూ రాధాపతి తాత్కాలికంగా కల్యాణిని గురించి, తన సంసారాన్ని గురించి తనింక కట్ట వలసిన కట్టడాన్ని గురించి మరచిపోయి కుర్రాళ్ళ లోకంలో కలసిపోయాడు.

బెల్ మ్రోగింది. కుర్రాళ్ళందరూ వెళ్లిపోయారు. రాధాపతి రికార్డుల్ని డ్రాయరులోవుంచి చరచరా బయటికివచ్చి తలుపులుమూసి బీగంవేశాడు. ఇంటిదగ్గర పాలుకూడా లేవు. కల్యాణి కాఫీ అయినా కాచి పిల్లలకిచ్చి వుండదేమో ననుకుంటూ గబగబ అడుగులువేస్తూ యింటివైపు నడవ సాగేడు. అతడు పదిబారలదూరం వెళ్లివుంటాడంతే, ఒక కుర్రాడు వెనుక నుంచేవచ్చి "సార్? ఎవరో స్కూలెక్కడ? అని అడుగుతూ జట్కాలో వస్తున్నారు" అన్నాడు.

రాధాపతి కంగారుపడ్డాడు. ఆరోజు తన గడియారం నాలుగున్నరయ్యే సరికే అతడు స్కూలు మూసేశాడు. న్యాయంగా ఆలోచిస్తే ఇంకొక పది నిముషాలు స్కూలు వుంచుకోవలసింది. ఎవరెవరి గడియారాలు ఎట్లా నడుస్తాయో చెప్పలేంకదా మరి! ఆ ఆగంతుకుడు తప్పకుండా ఇన్‌స్పెక్టరే అయి ఉంటాడనుకుని రాధాపతి గబగబా వెళ్ళి స్కూలు తలుపులు తెరిచాడు.

కానీ తీరా జట్కా స్కూలు ముందరికివచ్చి ఆగిన తర్వాత అందులో నుంచీ దిగిన వ్యక్తిని చూచి రాధాపతి తెల్లబోయాడు. ఆగంతుకుడు ఇన్‌స్పెక్టరు కాదు-నాగరాజు!

"అదేమిటి నాగరాజూ! మీ చెల్లెలు మధ్యాహ్నమనగా వచ్చింది. నువ్విప్పుడొస్తున్నావు. ఇద్దరూ కలిసి రాకూడదూ?" అంటూ రాధాపతి జట్కాలో బెడ్డింగు వగైరా లున్నాయేమోనని దగ్గరికి వెళ్ళాడు. జట్కా

శూన్యంగా ఉంది. అంతలో నాగరాజు జట్కావాడికి కూలీడబ్బు ముట్టజెప్పి స్కూల్లోకి వెళ్ళిపోయాడు.

రాధాపతి నాగరాజు వెనుకనుంచే లోపలికివెళ్తూ "ఏమిటది నాగరాజూ! వచ్చినవాడివి ఇక్కడ కూచుంటున్నావు! నీ రాక కల్యాణికి తెలుసుకదా! ఆవిడ వచ్చినతర్వాత నేనుగూడా ఇంకా ఇంటికి వెళ్ళనేలేదు" అన్నాడు.

"వెళ్దువుగానీ కూచో బావా! కొంచెం మాట్లాడాలి" అన్నాడు నాగరాజు.

"ఆ మాట్లాడేదేదో ఇంటికి వెళ్ళిన తర్వాత తీరిగ్గా మాట్లాడుకో గూడదా నాగరాజూ?" అన్నాడు రాధాపతి.

"కాదు బావా! ఇక్కడే మాట్లాడ్డం మంచిది. నేను చెప్పబోయే విషయం నీ మనసుకు బాధాకరమైందే కావచ్చు. కానీ చెప్పక తప్పదు. రాత్రి నా యింట్లో చోరీ జరిగింది. చాలా విచిత్రమైన చోరీ. ఇనప్పెట్టె తాళాలు ఎక్కడుండాలో అక్కడే ఉన్నాయి. పెట్టెమూసింది మూసినట్టే ఉంది. లోపలున్న నగలు, వెండి సామానులు కూడా అలాగేవున్నాయి. మళ్ళీ అందులో అదృష్టమేమిటంటే డబ్బు పూరాగా కూడా దోచుకోబడలేదు. అందులో ఇప్పుడులేంది ఐదువేల రూపాయలు మాత్రమే! ఐదువేలంటే అంత తక్కువ మొత్తం కాదు. ఇంట్లో నౌకర్లయినా పడుకోరు. వాళ్ళ కోసం ఇంటి బయట వేరే గుడిసెలున్నాయి. మరి బయటివాళ్ళెవరో వచ్చి ఈపని చేసివుంటా రనుకోడానికి ఆధారమే కనిపించడంలేదు. ఇది అలాటి వాళ్ళ పనైవుంటే పెట్టె సీదాగా ఖాళీ అయిపోయి వుండేది."

నాగరాజు మాటలకు అడ్డొచ్చి రాధాపతి "ఐతే నీ అనుమానం ఎవరిపైన నాగరాజూ?" అన్నాడు. అనడమేమిటి, ఆక్రోశించాడు.

"అదే చెప్పబోతున్నాను బావా! ఇది ఇంట్లో వాళ్ళుతప్పా మరెవరూ చేసినపని కాదని తెలుస్తోంది కదా! ఇంట్లో మాత్రం బోలెడుమంది ఎవ

రున్నారు గనుక? నేనూ, మా ఆవిడ, కల్యాణీ తప్పా ఇంకెవరూ లేరు. ఆ వాసు ఒకడున్నా డనుకో. వాడంత అన్నంగతికి వరండా ప్రక్కన గదిలో పడుకుంటాడు. తెల్లవారేదాకా చస్తే లేవడు. అదీగాక వాడే డబ్బు కాజేసి వుంటే ఈపాటికి ఏ మదరాసుకో, బొంబాయికో పరారై పోయివుండేవాడు. అలా అనుమానించడానికి వీలేలేదాయె! ఇంకా యేం చెప్పను బావా! ఇప్పటికే నీకు అర్థమై ఉంటుంది.''

రాధాపతి దిగ్భ్రాంతితో నాగరాజు మాట్లాడుతున్నంతసేపూ ఆతడి ముఖాన్ని చూస్తూ వుండిపోయాడు. అతడి కళ్ళ ఎదుట ప్రపంచం గిర్రున తిరుగసాగింది. అతడు లేచాడు, ఒకటి రెండుసార్లు ఆ గదికీ ఈ గదికీ మధ్య వడివడిగా పచార్లు చేశాడు. ''నువ్వు అనాలోచితంగా మాట్లాడుతున్నావు నాగరాజూ! కల్యాణి నీ తోబుట్టువు. అమె గుణం నీకు తెలియందికాదు. ఐనా నీ మతి యిప్పుడు పెడదారి పట్టింది. నువ్విప్పుడు నింపాదిగా మంచేదో చెడ్డేదో ఆలోచించే స్థితిలో లేవు.'' అందామనుకున్నాడు. కానీ అనలేకపోయాడు. ఇంట్లో వున్నవాళ్ళు ముగ్గురే. తమ సొత్తును తామే దొంగిలించవలసిన అవసరం ఆలుమగళ్ళ కుండదుకదా! మరి డబ్బేమై వుంటుంది? 'ముంజేతి కంకణాని కద్ద మెందుకు? ఇక్కడ అనుమానించడానికి ఎవరికైనా అవకాశముంది. ''కడకు ఎంతపని చేశావు కల్యాణీ! పాపిష్టి డబ్బుపట్ల నీలోకూడా యింత ప్రలోభం దాగివుంటుందని నేను కలైనా కనలేదే కల్యాణీ!'' అనుకున్నాడు. అనుకుంటూ ఆగ్రహపరవశుడై వీధిలోకి వచ్చాడు. పంతులుగారు గాలిపాటుకు ఎగిరిపోతున్న ఎండుటాకులా వీధిలో పరుగెడుతుండడం చూచినవాళ్ళందరూ విస్తుపోయారు. కులగిరులు పైనబడ్డా కంపించని మనిషి, ఈయన ఈ రోజు ఇలా మీరిపోయా డేమబ్బా అని ఒకరి నొకరు ప్రశ్నించుకున్నారు. వాళ్ళకు జవాబు దొరకలేదు.

సుడిగాలిలా ఇంట్లోకి వచ్చి పడ్డాడు రాధాపతి. ప్రక్కగదిలో ట్రంకు పెట్టెతో ఎవరో కుస్తీ పడుతుండడం విని కల్యాణి వంటగదిలో నుంచీ

బయటికి వచ్చింది. రాధాపతి చురకత్తితో తాళాన్ని బద్దలు కొట్టేస్తున్నాడు. "అదేం పనండీ? ఏం చేస్తున్నారు మీరు! నన్నడిగితే తాళంచెవి యివ్వ నటండీ!" అంటూ కల్యాణి రాధాపతిని బిత్తరపోయి చూచింది. ఆపాటికే తాళం బద్దలైపోయింది. పెట్టెమూత తనంతట తానే తెరచుకుంది. రాధాపతి పెట్టె కుమ్మరించాడు. చీరలను చెల్లా చెదరు చేశాడు. చెదరుగా పడివున్న చీరల్ని మడత విప్పి చూశాడు. పెట్టె అట్టడుగునవున్న పాత న్యూసు పేపర్ని కూడా చింపి అవతల పారేశాడు. సర్వశూన్యంగా మిగిలిన పెట్టెని ఒక మూలకు గిరవాటువేసి "ఏదీ డబ్బు! ఎక్కడ దాచావో చెప్పు" అని గద్దించాడు.

"డబ్బెక్కడుందండీ! అన్నయ్య నడిగాను. అంతగా అవసరమైతే జాబు వ్రాయమని చెప్పు, సర్దుబాటుచేసి పంపిస్తానన్నాడు. మీరామాట అడక్కుండానే హంగామా చేస్తున్నారు."

"నేనా డబ్బునిగురించి కాదు అడుగుతోంది! నువ్వు దొంగిలించి తెచ్చిన అయిదువేలెక్కడని అడుగుతున్నాను." రాధాపతి కళ్ళు ఎర్రబడ్డాయి. అతడి ముఖం అభిమానం దెబ్బతిన్నవాడి ముఖంలా అదిరిపోసాగింది.

"ఏమిటండీ మీ మాటలు! నేను డబ్బు దొంగిలించానా! ఎవరన్నారు మీతో?" కల్యాణి తలపైన పిడుగు పడ్డట్టయింది.

"ఎవరోగాదు అంటున్నది, నీ తోబుట్టినవాడే. కుండ బద్దలు కొట్టినట్టు చెబుతున్నాడు. వెళ్ళు. అతడికేం చెప్పుకుంటావో చెప్పుకో" అంటూ రాధాపతి కల్యాణి మెడబట్టి గడపదాకా గెంటుకొచ్చాడు.

"అయ్యయ్యో! ఎక్కడికి వెళ్ళమంటా రండీ నన్ను! ఐనా ఇదేం అపవాదండీ? నాపైన తోశారు!" కల్యాణి వెక్కివెక్కి ఏడుస్తూ ఇరుగు పొరుగు వాళ్ళు చూచిపోతారేమోనని తలుపు మూసుకోబోయింది.

"మాన మర్యాదలు నట్టేట్లో కలిసే పనిచేసి, మళ్ళీ తలుపు మూసు

కుంటా వెందుకు? వెళ్ళు. ఆ స్కూల్లోవున్నాడు మీ అన్నయ్య. చూడు కల్యాణీ! కోపంవచ్చిందంటే నేను పశువుని. ఆ డబ్బు తీసుకెళ్ళి అతడి ముఖాన కొట్టి మరీ ఇంకొక పనిచూడు. నన్ను యింకా కొద్దిరోజులపాటు ఈ లోకంలో తలెత్తుక తిరగనీయ్!" రాధాపతి పెరటి తలుపు తెరచుకుని పొలాల్లోపడి ఊరికి దూరంగా వెళ్ళిపోయాడు.

ఏడుస్తున్న కల్యాణిపైనబడి బిడ్డలు కూడా ఏడువసాగేరు. ఊళ్ళో అన్ని యిళ్ళల్లోనూ దీపాలు వెలిగాయి. రాధాపతి యింట్లో మాత్రం ఆ రోజు రాత్రి దీపం వెలగలేదు, ఊరంతా మాటుమణిగింది. బిడ్డలు ఏడ్చి ఏడ్చి నిద్ర పోయారు. కల్యాణి తలుపు తెరుచుకుని వీధిలోకివచ్చి మెల్లగా స్కూలువైపు నడువసాగింది.

స్కూల్లో దీపం వెలుగుతోంది. ఊళ్ళో పెద్దమనుషుల్లో చాలామంది అక్కడ ప్రోగయ్యారు. కల్యాణి చీకట్లో ద్వారానికి ఈవల నిలబడింది.

ఒక ముసలాయన అంటున్నాడు: "మీ రెంత చెప్పినా ఆ అమ్మాయి యింతటి పని చేసిందంటే నమ్మలేకపోతున్నానండీ! ఐనా కాలంమారింది. ఇప్పుడా సత్యహరిశ్చంద్రుడు బ్రతికివున్నా రోజు కొకటి రెండబద్ధాలు చెప్ప కుండా వుండలేక పోయేవాడేమో!"

"పోయింది పదులూ, నూర్లూ అయితే అయ్యగారు యింతదూరం వచ్చేవారేనా నరసయ్యా! ఒకటికాదు, రెండుకాదు ఐదువేలు! ఒక్కసారిగా ఐదువేలు పోయి, అదీ ఎలాపోయిందో తెలిసికూడా, యింకా ఈయన యింత నెమ్మదిగా వున్నారంటే, చూచుకో, నిండుకుండ తొణకదన్న దెందుకో! చూడండి బాబయ్యగారూ! మీ సొమ్ము గట్టిదైతే తెల్లవారేసరికి మిమ్మల్ని వెదుక్కుంటూ వస్తుంది. మీరు నిశ్చింతగా పడుకుని నిద్రపొండి" ఇంకొకాయన సాగదీశాడు.

కల్యాణి గిర్రున వెనుదిరిగి ఇంటికి దారితీసింది. బిడ్డల్ని ప్రక్కలో

పడుకో బెట్టుకుని పెరట్లో పడుకున్న భర్తని చూచింది. వంటయింట్లో తను పొయ్యి మీదనే విడిచిపెట్టిన అన్నం చిమిడి పోయింది. తను కాపురానికి వచ్చిన ఏ డెనిమిదేళ్ళలో భర్త పస్తుపడుకున్న రోజొక్కటీలేదు. ఈ రోజు ఉత్త పుణ్యానికి నిర్నిమిత్తంగా ఈ అఘాండంవచ్చి తన తలపైన వ్రాలింది. వ్రాలితే నేం!ఎలాటి వారికైనా ఇలాటి శోధనలు సంభవిస్తుంటాయ్. ఏనాటికైనా తన నిర్దోషిత్వం ఋజువవుతుంది.

కల్యాణి పడుకోలేదు. ప్రక్కయింటిలో గోడగడియారం పన్నెండు సార్లు మ్రోగేవరకూ ఆమె చీకట్లో తలవంచుకుని కూర్చుంది. అప్పుడు లేచి తలుపులుతీసి మళ్ళీ స్కూలువైపు నడిచింది. నిజానిజాలు తేల్చివేసిన పెద్దమనుషులందరూ వెళ్ళిపోయారు. నాగరాజొక్కడుమాత్రం రెండు బెంచీలు దగ్గరగా వేసుకుని పడుకున్నాడు. కల్యాణి లోపలికి వెళ్ళింది. నాగరాజు పాదాలచెంత బెంచీపైన కూర్చుంటూ "అన్నయ్యా, అన్నయ్యా" అని పిలిచింది. నాగరాజు ఉలికిపడి లేచాడు. లేస్తూనే చెల్లెల్ని చూచాడు. చూచి ముఖం మరోవైపుకు త్రిప్పుకున్నాడు.

కల్యాణి లేచి నిల్చుంటూ "ముఖం త్రిప్పుకోకన్నయ్యా! నన్నొక సారి చూడ్డానికైనా నీకు మనస్కరించడంలేదు కదూ! అవును, నే నీనాడు భర్తచేత నీచురాల్నిగా భావింపబడినదాన్ని. ఈనాడు నేను లోకంచేత మోస గత్తెగా, దొంగగా ఎంచబడినదాన్ని. లోకులు కాకులు. నేను వాళ్ళసంగతి చెప్పడంలేదు. నువ్వు నాకు అన్నయ్యవి. నాన్నగారు చనిపోయి పదే ళ్ళయింది. అమ్మ నాకు తెలియకముందే చనిపోయింది. నాకు తల్లయినా తండ్రయినా నువ్వేనని నే ననుకున్న రోజులున్నాయి. అప్పటికీ ఇప్పటికీ నీలో చాలా మార్పువచ్చింది. నీకూ నాకూ మధ్య ఇనుపగోడలు లేచాయి. లేకలేక నేను నీ యింటికి వచ్చాను. మా వదిన నాకోసం ఒక గది ప్రత్యే కించింది. అమ్మ వుంటే నే నామె ఒడిలో పడుకునేదాన్ని! నే నా గదిలో నే నా బిడ్డలతో బాటు పది పదిహేనురోజులు కాలం గడిపాను, ఒకనాడైనా

నువ్వు ఇలా రారా బాబూ అంటూ ఒక కుర్రాడినైనా చేరదీయలేదు. నువ్వా కుర్రాళ్ళకి మేనమామవి. వాళ్ళపైన నీకంత అంతఃకరణ ఉంది. అదలా వుండనీ! నీ బావమరది నీకు అమాయకుడిలా కనిపించాడు. నేను మాయ లాడినని నువ్వు నోరువిడిచి చెప్పలేదు. అది నా అదృష్టం! వాడు మొదట నీకు తగిన మొగుడు దొరకలేదంటూ ఉపక్రమించాడు. ఆ సాయంత్రం ప్రేమ లేఖ వ్రాశాడు. ఆ రాత్రి దౌర్జన్యం చేయాలని చూచాడు, వాడు నీ పాలిటికి గొప్ప సంస్కారం కలిగినవాడిలా కనిపించాడు. నేను విశాలదృక్పథం లేనిదా న్నయ్యాను. ఇన్నిమాట లెందుకన్నయ్యా! నేను నీ యింటికి రావ డమే తప్పు. పొరబాటు జరిగింది. ఐనా ఈ మాటలన్నీ నీకనవసరం. నీ డబ్బుపోయింది. ఇప్పుడు నీ చింత అది! నేను కావలిస్తే నా బిడ్డలపైన ప్రమాణంచేసి చెబుతాను. నీ డబ్బేమైందో నాకు తెలియదు. ఈరోజు నువ్వు ఈ వూరి కొచ్చావు. తిండిలేకుండా పడుకున్నావు. నువ్వొక్కడివే కాదు. ఆయన నిండుపస్తుతో పెరట్లో పైగుడ్డయినా పరుచుకోకుండా పడుకున్నారు. ఈరోజు నన్నాయన మెడబట్టి బయటికి గెంటబోయారు. ఎలాగూ నాకు పుట్టి నిల్లు కరువై పోయింది. మెట్టినింటికి కూడా ఎసరు పెట్టదలచుకోకు. నీకు చేతులెత్తి నమస్కరిస్తున్నాను. నువ్వు తెల్లవారక ముందే యిక్కడినుంచీ వెళ్ళిపో."

నాగరాజు తల దిమ్మ తిరిగింది. అతడు "లేదు కల్యాణీ నువ్వలా చేసివుండవని నాలోనాకు ఎవరో చెబుతున్నా వినిపించుకోకపోయాను. నేను పాపిష్టివాణ్ణి" అనాలనుకున్నాడు. కానీ ఆలోపలే కల్యాణి అక్కడినుంచీ వెళ్ళిపోయింది.

6

నాగరాజు స్వగ్రామానికి తిరిగివెళ్ళి గ్రామ మునసబు ద్వారా పోలీసులకు ఫిర్యాదుచేశాడు. పదిరోజుల తర్వాత పోలీసులు గిండీ గుట్టప్పందాల్లో

ఒక వ్యక్తిని అనుమానించి అరెస్టు చేశారు. పోయిందిపోనూ అతడివద్ద మిగిలివున్న రెండువేల రూపాయలు స్వాధీనం చేసుకొని నాగరాజుకు కబురు పంపారు. నాగరాజు మదరాసు వెళ్ళాడు. కటకటాల్లో వున్న ఖైదీని చూచాడు. "ఇతణ్ణి మీ రెరుగుదురాండీ?" అని సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరు ప్రశ్నించాడు. నాగరాజు తల ఊపాడు. "ఇది చాలా అసాధ్యమైన ఘటంలా కనిపిస్తోందండీ! ఇతడు దొంగతనమే నాకు తెలియదు పొమ్మంటున్నాడు. ఇంటి యజమానురాలే స్వయంగా ఇతడికి డబ్బిచ్చి వాడుకోమందట!" అన్నాడు సబ్ఇన్‌స్పెక్టర్. నాగరాజు అతడిచేతులు పట్టుకుని "దయచేసి వీడిని వదిలివేయండి ఇన్‌స్పెక్టరుగారూ! లేకుంటే ఆడది బోనులో నిలబడవలసివస్తుంది'' అన్నాడు. ఇన్‌స్పెక్టరు "అబ్బే, వీల్లేదండీ! ఫైలు పైవాళ్ళదాకా వెళ్ళిపోయింది. ఇక కేసు జరగాల్సిందే'' అన్నాడు.

నాగరాజు ఖైదీతో పది నిమిషాలపాటు మాట్లాడడానికి పర్మిషను తీసుకుని కటకటాలదగ్గరికి వెళ్ళాడు. "ఒరే వాసూ!" అని పిలిచాడు. వాసు గోడవైపు తిరిగి నిల్చున్నాడు. నాగరాజు గోడని వుద్దేశించి చెప్పబోయాడు. "రంగధామయ్యగారు బిడ్డలులేక నన్ను దత్తత చేసుకున్నారు. నాకూ బిడ్డలులేరు! ఈ ఆస్తి ఎప్పటికైనా అన్యాక్రాంతమై పోయేదే. నువ్వు అయిదువేలు కాజేసినందుకు చింతలేదు. కానీ ఈ దురాగతాన్ని నువ్వొక నిర్దోషిపైన తోయజూచావు.పైగా ఈ దొంగతనం చేయడంలో నీ ప్రయోజకత్వ మేమీ లేదనీ, ఇంటావిడే నీకీ పైకాన్ని కాజేయడంలో తోడ్పడిందని అంటున్నావనీ విన్నాను. కావచ్చు! ఏ పుట్టలో ఏ పాముంటుందో ఎవరికెరుక! ఇక కేసు జరుగుతుంది. జరగాల్సిందే; అక్కా తమ్ముళ్ళు ఒకరిపైన మరొకరు నేరారోపణచేసుకుని, నా మాన మర్యాదల్ని నట్టేట్లో కలుపబోతున్నారు. నలుగురూ నన్ను చూచి నవ్వుతారు. నవ్వాలిసిందే! నేను చేసిన అపరాధానికి అదే నాకు శిక్ష!"

వెనుకనుంచీ పోలీసు "పది నిముషా లయిపోయిందండీ!" అన్నాడు. 'నా మాటలు కూడా అయిపోయాయి' అనుకుంటూ నాగరాజు స్టేషనునుంచీ బయటికి వచ్చి, అక్కడినుంచీ సరాసరి పోస్టాఫీసుకి వెళ్ళి కార్డుతీసి "చిరంజీవి చెల్లెలు కల్యాణికి అన్న దీవించి వ్రాయునది: నిష్కారణంగా నిన్ను అనుమానించాను. నిజమైన దొంగ పట్టుబడ్డాడు. నన్ను మన్నించగలిగితే మన్నించు" అని వ్రాసి సంతకంచేసి పోస్టుచేశాడు. రెండు మూడు వారాల వరకూ ప్రత్యుత్తరంకోసం నిరీక్షించాడు. తరువాత మళ్ళీ ఇంకొక జాబు వ్రాస్తూ దానితోబాటే బడికట్టడంకోసం అయిదువందల రూపాయలు ఇన్‌ష్యూర్‌చేసి పంపించాడు. పంపిన నాలుగోరోజున అది తిరిగి నాగరాజు చేతికే వచ్చింది. దానితో బాటూ మరో కార్డుకూడా అందింది. కార్డులో ముచ్చటగా మూడు పంక్తులు మాత్రమే వున్నాయి. "అన్నయ్యా! నా నిర్దోషిత్వం బయటపడ్డం మాత్రమే నాకు కావలిసింది. లేదంటే అన్న చెల్లెలిపట్ల చూపింపవలసిన ఆదరంలో శతాంశమో, సహస్రాంశమో నీనుంచీ కోరుతున్నానంతే! డబ్బు నాకు అవసరంలేదు. మరచిపోకు. ఇట్లు, నీ చెల్లెలు కల్యాణి."